

תולדות דר. יהודה (יוליאוס) באראש.

מאת

מ. שווארצפלד.

האיש אישר אנחנו אומרים לכתוב בזה את קיצר תולדותיו זכרון בספר, הוא אחד החלוצים הראשונים אשר עברו לפני היהודים ברומניא לפני דור אחד, איש אשר שקד מכלי הפוגות להפיץ את ידיעות הטבע ברומניא ולהרבות בקרב יושביה דעה והשכל ואשר התאמץ בכל עז לשום גם לתורת חסד וצדקה מהלכים בארץ מגורתו אשר היה לה לבן.

באראש נולד בעיר ברָאדי (גליציה) בשנת 1815 וביום 11 יוני 1841 בא רומניא ושם חכם רופא חולים נקרא עליו, אשר שמו לו חכמי בית המדרש הגבוה בברלין ששם השלים חקו בלמודים ויחכם פלאים ויעש לו שם בפרי עמו אשר הוציא לאור דברי חסן בחכמת הרפואה ובפילוסופיית הדתית.

הוא בא בארץ נכריה אשר לא ידע את דרכיה, את אנשיה ואת שפתם ובידו אין כל; גם כל מכתב מליצה לא הביא אתו לפנות לפניו הדרך, רק לבו לא נפל עליו, כי במח אל חילו אשר הביא אתו — בקרב נפשו פנימה. וגם אמנה מצא קן לו בארץ וילך לאמו הלך וקרב אל המטרה אשר יבא אליה איש נבון הורס לעלות, קל מהרה לו היתה נפשו תחת נפשו. אך איש דעת וכשרון, איש אשר לבו ראה הרבה חכמה ואשר לא נכחד עצמו ממנו לא יוכל להתרפס, לעשות חנף ולשאול בתור חנינה יקר וגדולה אשר לו יאתה, ע"כ לא נתנה לו בשנה הראשונה לבואו כל משמרת מאת הממשלה, ויהי רופא חולים בבתי יחידים בבוקארעשט שנה תמימה ויותר, ואחר מנו אותו לרופא אשר על המשמר (Carantine) בעיר קאלאראש (1843), ובימים ההם היו הרופאים האזרחים אשר בארץ ביערים אשר לא ידעו את דרכי הרפואה ויעשו את מלאכתם רמיה, ובכל זאת היה שמן חלקם במשמרותיהם אשר נתנו להם בערי הארץ הגדולות מאת הממשלה. בשנת 1845 נשאה הממשלה את ראשו גם הוא בתוך הרופאים ותתן לו משמרת רופא המחוז בעיר קריובה וישב שם חמש שנים וחצי.

אך הצג הציג כף רגלו על אדמת רומניא בעיר בוקארעשט וישם אל לבו אשר לא תנשחו מלאכתו — מלאכת הרפואה — בארץ הנזרה הזאת — ארץ אשר לא היתה אז מקום מדרש דעת ותושיה ולא ראתה כל חכמי לב — את כל עמלו שעמל לפניו בחכמה ובדעת ובכשרון ונבער והיה כאחד הרופאים, בעל מלאכה כפאזי; ויחשוב מחשבות לתת לרוחו המבקש לו דברי חפץ, את אשר לו, וישעה בדברים אשר נחשבו כמו זר לאנשים אשר כגילו, "הניכי הפוקרטי", ולא לה הקדיש רבי עתותיו גם אחרי כן בשבתו בערים קטנות ורעות מעיר הבירה, ויתאמץ תמיד להוסיף דעת וחכמה להגדיל אוצרו אשר ברוחו. דחקור לתכלית תורת הרפואה המעמיקה חקור בכחות הנפש (פזיכאלוגישע מעריצין), להתהלך בחקר ידיעות הרפואה וידיעות הטבע הקרובות אליה והנשענות לגבולה, ולתת לכל העם לקח טוב בידיעות האלה בספרים כתובים בשפה אשר ירוץ כל קורא בהם.

אמנם כן — זאת היתה מלאכת ד"ר באראש וזה כל ישעו וכל חפצו להיות מורה דעה לכל ארץ רומניא.

אלהים יצר בקרבנו ביום הבראו לב מתנה, לב מבין חודר וחוקר עד תכלית, ונוסף עליו רב הדעת אשר קנה לו בעמל נפשו במלאכת הרפואה ובכל ידיעות שהן תפארת וחסן רב לבעליהן; פילוסופיא, דברי הימים, כלכלת המדינה וכהנה, אשר יגלו את עיני האדם והביט נפלאות וחדשות בל ידען, ברוח לב ובכינתו הישרה היה הנקל לו להעשיר את החכמה בגלות חדשות ונצורות ובהוציא לאור דברים אשר יתנו כבוד לשם מחולל המוליד אותם ברוב חקירותיו בעמלו ובכשרונו ויענוד עמרות לו בדור דורים, אך מדינת וואלאכיה אשר בימים ההם לא-היתה מקום אשר יכשר לחקור ולדרוש בחכמה ולחפש פנינה מטמנונים, כי לאשר יכונן לחקר ידיעות הטבע דרושים בתי עבודה עשויים לדבר המלאים כל כלי המעשה (אינסטרומנטע) אשר ישרתו בהם עושי מלאכת מחשבת בבתי מדרש כאלה ואשר לא ימצאו לדורשיהם כי אם במחיר רב מאד. — וזאת שנית, כי

הוא היה איש פעולות ולא איש הגיון אשר אין לו דבר עם אדם, לכו נשא אותו מעורו להשכיל להטיב לכל סביביו ולעשות טוב וחסד עם אנשים כערכו, וגם עתה כבואו רומניא לו אמר לבו כי למחיה שלחו האלהים הנה להיות ליושבי הארץ החשכה הזאת אור יקרות וחסן ישועות חכמת ודעת, להנחילם ידיעות אשר יש חסן בהן לאדם בחיים ואשר תרוממנה את רוחו בהגיונו.

בהגידנו זאת אין מגמת פנינו להיות כמהלל, החסן בכל עז לרומם תחת לשונו את בחירו רצתה נפשו ולהגדיל שם תפארתו. גדלת הר"ר באראש וערכו נעלו מאד עד כי ירוממו גם את רוח אחד הסופרים המהירים אשר אין כל חרצבות לעמם וידיכבו שפתיו בדברו על אדותיו — ואולם כל אשר יכוון לחקר חיי האיש הזה ופעולותיו, הוא ידע כי לאמת הוצאנו משפט. בכל אשר יצא מעמו התנכר כסופר-יוצר (אָריגינעלל) וכמעין הנובע; מדי ידבר על חדשה אשר נגלתה לחכמי הטבע במחקרי ארץ ויצוריה, נחזה בו לא רק את הסופר המהיר היודע להגיד בלשון למודים את אשר ראה או שמע, כי אם את החכם המבין את אשר לפניו עד תכליתו ואשר יוסף עליו הערות מחכמות מלבנו, או מאשר הגידו חכמים אחרים בספריהם מבלי אשר הביאו את דבריהם יחד בחוברת עם החדשה ההיא אשר נגלתה לחכמים אחרי כן.

וכי יהיה לאיש לב יוצר עושה פרי וגם את הדברים אשר יועילו להוציא את הסמון בקבו לא יחסר — הלא היה יהיה, בהוציאו את פרי תבואתו, לברכה לרוח בני האדם העולה למעלה למשכיל!

ד"ר באראש, אשר לא נכחד ערכו ממנו מנעוריו, יכול לבקש ולמצא לו מנוח באחת הערים הגדולות והנאורות אשר באירופא לולא נולד כגליציא, הארץ אשר יושביה היהודים זה משפטם מאז למחר לקחת לבניהם נשים בנעוריהם ולתת עול כבד על צוארם בלא עת. גם עליו נתנו אבותיו עבותים כאלה, כי לפי מלאת לו שש עשרה שנה לקחו לו אישה על אפם, ויהי לו הדבר הזה למעצור ולמסגר לבלתי צאת מחשבת ארצו אנה ואנה לראות אור יקרות הזרוע אז מסביב על פני חוץ; רק אחרי אבוד הונו בענין רע וראשי קהלות רבות בקשו פניו לבא להיות רב בעדתם (כי היה כחו רב בתלמוד וכל הספרות העברית העמוקה והרחבה נגלתה לפניו) והוא לא אבה ולא שמע להם כי לא חסן במלאכה כזאת — נתנו אותו אבותיו ללכת אל ארץ אחרת לקחת לקח בבתי מדרש החכמה. בימי שבתו בבתי הלל בברלין כלה כל יתר הונו, כסף ועדיים, — שארית הפלטה הנשארת ממוחר אשתו — וירא באראש אותו ברע ולא יכול עוד לאמוס אזנו משמוע לקול אבותיו המאציים בו ללכת אל מדינות מאלדויה-וואלאכיה, אשר יצא להן שם בארצות בעשרן ומשמני ארצן ואשר אמרו להן: מקור ברכה אשר לא יכזבו מימיו, לבקש לו שם אשרו; והוא לא אל אשר כזה נשא נפשו, על כן לא היו עיניו תלויות אל ערבות מאלדויה-וואלאכיה. ארץ ממנה יצא לחם ומשמני הארץ, ואולם כבר היה בעל הולך בדרך לבו — הִתְהַיָּה יהיה גם בן לא נכסף? הישליך מעליו את כל עבותות-משפחה יום אחד? על כן הבלג בלי חמדה, על תאות לבו ומשא נפשו אשר היה כאש עצור בכליותיו מאז — ויבא רומניא.

בקריובה החל להוציא לאור ספר „מפלאות הטבע“. החלק הראשון יצא לאור בשנת 1856, והוא בכורי מעשהו בעבודה אשר התמכר לעבוד אותה מן הוא והלאה על פי דרכו אשר ראה לו ואשר היתה לראש פנה לכל מעשיו ומחשבותיו כל ימי חייו.

הספר הזה הסב עליו בצאתו עיני רבים בכל הארץ וכל דורשי דעת מעמו כי טוב לקחו ונחמד להשכיל, ויבלעוהו בעודו בכפס. כל אשר שם עיניו בו ראה עד מהרה כי מחברו דובר אליו בשפה ברורה מתוקה לנפש אשר לא בכבדות תנהג את ההוגה בה, ויתרון לספר הזה מספרים אחרים אשר נמצא בהם גם הם מקרא-ענג, כי כל הוגה בו יחכם והיו על לבבו אחרי קראו דברים אשר יאמר יש לי חפץ בהם. בשנת 1852 יצא לאור החלק הזה בבוקארעשט שנית ועוד נוסף עליו החלק השני והשלישי; גם המה מתקו לחיך כל דורשי דעת ותושיה וישישו עליהם כאשר שישו על הראשון. בכל זאת נודעו בספרו הזה הראשון ויקר הערך עקבות העמל שעמל בפעלו, וכל אשר הגה בכל ספרי באראש רתכן את רוחם, יכיר בבכורי עמו אלה עד כמה כבדה עליו העבודה עד אשר השיגה ידו לכתוב את דבריו בספר כאשר הם כתובים, בחלק הראשון היה לו החכם Aimé Martin למופת, אותו שם לו לקן במסלה החדשה אשר סלל לו: לחנוך לעם על פי דרכו, אף כי לא הואיל הלך אחריו כעור אחרי מוליכו. בחלקים הבאים ייטיב צעד לעינינו לאט לאט ובספריו אשר הוציא לאור מאחרי כן כבר היה דרכו נכון לפניו וכשרונו הגדול עד להפליא ללמד דעת את העם (נאפולאריזירען) נגלה לעינינו בכל תקפו וחין ערכו. בכל זאת יש אשר נראה לנו כה וכה כמתאמץ לכתוב דבריו על פי הדרך הזה. חפצו האדיר ודעתו בנפשו כי נחוצה מלאכתו אשר חשב לעשות הם הישירו לפניו דרכו וייסכו על שפתו רוח עז והדר, רוח חן ונעים.

מעיד קריובה נקרא לבא בוקרשמה אל המקום אשר היה שם מכון שבתו בתחלה ויהי שם למורה ידיעות הטבע בבית הספר הנקרא „Colleg. national“—הוא היה המורה הראשון לידיעות הטבע ברומניא ואחריו לא קם כמותו מורה חכם בכל בתי הספר הרומנים עד היום הזה. אחרי כן מלאה הממשלה את ידו להורות בביה״ס ללמודי קרב ומלחמה. בביה״ס לחכמת הרפואה ובביה״ס לעבודת יערם (Silviculture) אשר נבנה על פי דברו, ואף כי משמרתו בבתי הספר האלה העבירה אותו עבודה גדולה ותעשוק רבי עתותיו — כי הוא עשה מלאכתו באמונה ובישורת לב, אשר לא כמשפט המורים האחרים ברומניא — עוד לקח לו מועד, מן הרגעים אשר ינפש בהם מעמלו, לעשות ספרים. הוא עשה מערכת ספרי לקח לידיעות הטבע לכל מחלקות בית הספר התחתונות והעליונות, להורות מתוכם דעת את התלמידים. גם בספרים האלה לא נחסר רוח דעת, אור יקרות וסדרים טובים אשר יועילו להדריך כל הוגה בהם בדרך ישרה וקלה, כמשפט ד״ר באראש בכל ספריו. ספרי הלך אשר השאיר באראש אחריו ברכה היו יהיו תמיד לכלי חפץ לכל בתי הספר, ומבלעדם אין עוד כערכם בכל ספרי הלך אשר נעשו ברומניא עד היום הזה — זאת נוכל להגיד נגדה נא לכל הקהל מבלי לדאוג פן יכזיבו איש על פנינו.

ויותר שהיו ידיו אמונות לפקוח עיני העם הנבער בספריו אשר כתב, עוד כרה לו און לשמוע בלמודים אשר הטיף במקהלות עלי אדם רב דברי חכמה ומדע ערוכים לרוח העם, כי היה קסם על שפתיו למשוך אחריו את כל שומעי מדברותיו אל אשר יחפוץ. גם נתן לעם לקח בתורת החיים והבריאות שתי שנים תמימות אחת בשבוע (ביום הראשון) מבלי מחיר, והשומעים אשר באו תמיד ברב עם התענגו על צוף דבש אמרותיו ענג אין קץ.

וכל זה לא שם נכול למפעלות באראש, רב הפעלים הזה.

בספרי העתים אשר בווען וברלין (ואולי גם אשר במקומות אחרים מלבד אלה) יצאו לאור כפעם בפעם מאמרי-מדרש על עניני מדע שונים אשר הִקְרָה רוח באראש חדשים לעתים, גם כה"ע «Revista Carpatilor», «Romanul», וכו' אשר יצאו לאור בכוקארעשט מלאו שלחנם דשן ספרי עמו אשר התענגו עליהם כל קורא בהם. חמש שנים (משנת 59—1856 ומשנת 63—1861) הוציא לאור מכתב עתי אשר תעודתו היתה להפיץ את ידיעות המדע בין העם, ראשונה בשם «Jsis», ואחר בשם «Natura». מכתב העתי הזה יצא לאור בגדל 4⁰. כארבע מאות דפים יכול הכרך האחד; ויהי כי לא התחזק איש עמו במלאכתו ויכתוב הוא את הכל — ואיך ערך את שלחנו זה?

כל מאמר וכל מדרש (Studie) אבן יקרה הוא!

עוד היום ידרשו רבים אחרי «מפלאות המדע», אחרי מכה"ע «Jsis» ואחרי ספר תורת הבריאות («Higienas») — אשר הוציא ממנו לדאבון לב רק מחברת אחת לכרה — ויחפשו ממטמונים, כי הקורא ימצא בהם לא רק שפה נעימה וחמודה ואשר לא תשגב מבינת כל איש, כי גם עניני חכמה ומדע שונים כתובים כלם כמו באצבע חכמים מלמדים איש איש למחלקתו (פאכמאנגער), העוזת יקרות מלאות רוח חכמה והכל כתוב בידי איש מלמד להועיל, אשר שם לו לקו לא רק את ההגיון, כי אם את המעשה, ואשר על כן לא נגרע מערכם דבר ולא יגרע גם ברוב הימים.

גם כי תרבה הדעת בארץ הלוך ורוב וישן מפני חדש תוציא, וככבי נשפה מחקרי החכמים הראשונים וספריהם, יחשכו בעריפיה מפני האור החדש אשר יצא על הארץ — לא יעברו מעשי הד"ר באראש מתוך דברי ימי השכלת בני האדם; וגם כי יקומו ברומניא עוד אנשי מופת רבים, אשר ישגו כמהו באהבת החכמה והמדע כלא לב ולב וכמהו ישליכו למענה את כל חפציהם מנגד; וכי יהיו עוד אנשים רבי העליליה כמהו ונתנו פרים גם המה ספרים חדשים אשר יראו הכל כי ברכה בהם, וגם בתי הספר אשר ברומניא יתנחלו ספרי לקח טובים כאלה אשר עשה באראש — גם אז, כעתה, יצג שמו בספר דברי ימי הפדגוגיא הרומנית וספרתה כי היה מורה מציץ, סופר נשגב, חכם מעמיק חקר ואיש רב פעלים אשר הגדיל לעשות בכל אשר פנה.

* * *

ואחרי אשר שמנו לפני הקוראים כדברים מעמים את אשר עשה באראש בחייו בחכמה וספרות, לא נוכל לעבור מזה עד אם נספר גם את פעולותיו האחרות

אשר תהיינה בו לעדה, כי כאשר היה חכם מורה דעה לרבים בשפתיו ובעמו, כן היה איש יודף צדקה וחסד, איש אשר כל מעינו להשכיל להיטיב לבני האדם. שנים תמימות עמל מאין הפוגות למצא הרשעים להקים בית מרפא לחולים ילדים בבוקארעשט, ויטוש את כל מעשהו וכל מזמות לבו מפני משא נפשו זה אשר אם יקום ויהי בעיניו כגלת הכתרת לכל אשר פעל ועשה בימי חייו. בשנת 1858 בעשרים לחדש מארץ קים הנסיך את תכנית הבית ככל אשר שם באראש לפניו בכתב, ובית מרפא הילדים הוקם על תלו ערוך בכל ברחוב Duesti בבית אשר בנה באראש מכספו. ומה גדלה שמחת לבנו על הבריאה הזאת אשר ברא! מה התענגה בדשן נפשו בראותו כי קרבה חנכת הבית אשר נשא אליו את נפשו ימים רבים כאלה, כי עתה יהיה הוא לרופא ראש בבית הזה אשר בנה וימלט נחמתו את נפשות הילדים הרבים אשר ימותו בלא עת מבלי דעת אבותם או מבלי שום על לב להפוך משכנם בחלותם, או מכל מקרה ופגע אשר יקרה אותם בימי הילדות (כי כזה וכזה ירבה המקרה לשכל בילדים) — עתה לא יוסיף עוד המות לערוץ המון רב ולהשחית מבלי מעצור חיי הילדים הרבים — זרע הדור הנא על הארץ.

אמנם היו אנשים אשר המרו את רוחו ויכעסוהו בהבליהם, מרוע לב וטקנאתם ברעם הטוב מהם — כי כן ימצאו בכל עת וככל מקום אנשים אשר תרע עינם ברעיהם הטובים, והיה כי לא יוכלו להתרומם אל על עד מקום איש קנאתם ובקשו להשפיל את המרום מהם ולדמותו אליהם — אך הוא לא שת לב לזאת ויהי מאשר בדעתו כי הפעל אשר פעל בימיו לא יהיה לאין. בית מרפא הילדים עודנו עומד כיום הזה בנוי לתלפיות כראש מרומי קרת וערוך ככל — ואולם עד היום הזה הוא אחד ואין שני לו ברומניא.

ומה רבו מפעלותיו אשר פעל למען אחיו היהודים להשכילם, להיטיב אחריתם ולהנחילם משפטי אזרחים בארץ! אהבתו את אחיו ועמו ושיתו לבו לדעת דרכיהם, נראה במאמריו הגדולים אשר הוציא לאור, אחד אחר אחד. בשנות 46—1839 במכה"ע "אללג, צמנ, ד, יודענטהומס" ובשנת 1854 בספר השנה אשר לוועד הרומניאני (Jahrb. für Israeliten) ובמחברות שונות אשר היו להגן על כבוד היהודים אשר ברומניא וחפציהם. ויותר במכתבו העתי "היהודי הרומני" אשר הו"ל ששה חדשים בשנת 1857 חציו רומנית וחציו צרפתית והיה כמסופת לרבים בשפתו ותכנון וחין ערכו אשר לא נראה כמחו למשוב, דברי ימי היהודים בימים עברו ושאלת היהודים ברומניא נגלו לפניו כספר פתוח; החקים והתורות אשר שמה העת החדשה בקרב בני האדם, כרתוקות זהב בין איש לאיש ובין עם לעם, הכו שרשיהם בלכבו עמוק עמוק ויבקש לתת אותם גם בלב הרומנים אשר דרכיהם היו אז דרכי נעם וכל קנאה ושנאה אל היהודים לא היה בלבם, ורבים מאנשי המעלה הרומנים, אשר ידעו והאמינו כי יש חפץ ביהודים היושבים בארץ ולברכה יהיו בתוכה, עזרו על ידו להקים מזמות לבו בכל אשר נסה כחו למובת אחיו.

הוא הו"ל העתקת המחזה "דבורה" מאת מאזענטהאל — אשר הובא מן הוא והלאה פעמים רבות על במות המשחק אשר לעם הארץ ברומניא — למען

הראות את הרומנים כי גם הנוצרים לא נקו ממשפטים קדומים אשר הם מופלים בשקר על היהודים לבדם, וכי גם ליהודי ברא אלהים לב טהור ונפש יקרה יודעת מה טוב.

ולא רק נלהם נלהם על משפט אחיו ועל כבודם כי גם הקדיש חילו להשכילם ולהאירם באור דעה והשכל. להפיק חפצו זה החל לכתוב ולהוציא לאור בשנת 1856 את ספרו הגדול "אוצר החכמה" (חלק ראשון — ויתר החלקים מונחים באוצר האגודה "ויליאם באראש") אשר ששו עליו הכל בשמחה בצאתו והחכם ש"ר ז"ל עמר לו עמדת כבוד, בפתח דבר ארוך, בו יחלל את מעשי החכם המחבר על פניו; ויש שכמו לנהל את בית הספר הראשון אשר יסדה ערת היהודים בבוקארעשט בימים ההם; גם היה אחד הראשונים אשר יעצו לכנות בית תפלה לנאורים (Chortempel) בבוקארעשט וראש לאגודת "הרבות דעת בקרב היהודים" ("איזראעליטישער קולטור-פֿעראיין") אשר יסד בשנת 1862 ויסיף באוני חבריה לקח טוב פעמים רבות.

את האגודה הזאת יסד לצעירים העברים בני הדור החדש, ללמדם ארחות צדק וישישט, לאהוב את ארץ מולדתם ולהיותם לה בנינים נאמנים מבקשי טוב לה. כי יותר שהיה באראש אוהב לכל בני האדם ודורש מונתם עוד הרבה להשכיל להטיב לאחיו בני הנעורים אשר ברומניה וכל חפצו ותאות לבו היה לתת בלבם אהבת החכמה ולראותם הולכים לאור הדעת כאחיו אשר בארצות המערב. מדי נשאו מדברותיו באוני הקהל באספות האגודה "הרבות דעת" העיר לשומעיו הצעירים און לבקש דעת ולקח טוב וישיכלם ויורם במתק שפתיו כי ברוב דעת רוב נחת וזכר טוב בחיים, כי אנשים משכילים ינחלו חן וכבוד בקרב בני האדם, ידחם תעשינה תושיה בכל אשר יפנו והיו ברכה גם לנפשם גם לארץ מולדתם, והטוב ההוא אשר ייטיבו לארצם אליהם ישוב ברוב הימים כי בראות אדוני הארץ כי יש חפץ במ וקרא גם להם דרושים ושמו פניהם בהם לטובה ושתו אותם בבנים. כזה וכזה דבר על לב הצעירים. ויעוררם לשקוד על דלתות בתי הספר הגבוהים ולשמוע שם בלמודים, גם את האבות העיר בכל עת מצוא לשלוח את ילדיהם לבתי הספר ולהכין להם את ספרי הלכה ואת כל מחסוריהם אשר יחסרו להם שמה — גם כי יכבד מהם הדבר בענים. וגם אמנה לא היה יגיעו לדיק, כי מן העת ההיא והלאה רבו מבקשי דעת בקרב היהודים יושבי רומניה ומעט מעט מלאו בתי הספר התחתיים והעליונים תלמידים עברים ורבים מהם השלימו חקם בלמודם והיו ברוב הימים לאנשים חכמים וידועים מעטרים בעמדת החכמה בידענות המסחר, בתורת החקים והמשפטים, בהכמת הרפואה ובכל יתר הידיעות, והנם עתה לעמדת צני ולצפירת תפארה לשאר אחיהם ועמם יושב רומניה.

אך באראש לא אמר הון בהרבותו את הדעת והלכה בקרב הצעירים כי הגדיל לעשות וידאג גם אל אחיו למרחוק: הוא ראה ונתן על לב כי מבני העניים תצא תורה וכי בהם נמצא, על הרוב, שאר רוח וכשרון ותאות נפש לחכמה ומדע, ובתי מדרש החכמה (פֿאקולטאטען) מרם יהיו בארץ בימים ההם, והיה הנער אשר חפץ להשלים חקו באחת החכמות ולבא עד תכליתה ויצא אל

אחת הארצות אשר נמצא בהן בתי מדרש להשלים חפצו, ומה יעשו הנערים אשר אין יד אבותם משנת לשלוח אותם לארץ מרחקים האבדו כשרונותיהם בעינים? ויועץ ויטה את לב מרעהו יעקב לאַבֶּל, איש עשיר ובעל נפש יקרה, להרים תרומת כסף רב להיות לאוצר (פֶּאָנֶד) וליסד אגודה אשר תהיה לעזור לבני עניים כאלה לשלוח אותם לבתי מדרש החכמה אשר מחוץ לארץ. האגודה נוסדה בבוקרשט בשם, יעקב לאַבֶּל, ועודנה עומדת לפנינו כיום ורב טוב וחסד מידה לצעירי בני ישראל, כי בתכונות כסף האוצר ובתרומת החברים אשר נלוו עליה החזיקה ידי תלמידים רבים ותשלחם לבתי מדרש החכמה אשר בצרפת, אויסטריה, אשכנז, בלגיה ושווייץ ושם ילמדו לקח במחלקות הידיעות חשובות למיניהן ויעשו חיל. ויש אשר השלימו חקם וישובו לארץ מולדתם והנם חכמים נודעים לשם ובהם יתפארו גם אחיהם היהודים גם הרומנים בני ארצם.

בדת אבותיו דבק באראש לאהבה וגם את לב שומעי לקחו העיר תמיד על טובה וחן ערכה ויאמר: הדת תתן לאיש לב בשר, לב יודע מרת נפש רעהו וחש לעזרתו בצר לו ואשר לא ילך לאור הדת והאמונה לא ידע את מכאוב עניים וקשי יום ולא יחן רחמים לאיש. גם לדתות האחרות ולמחזיקים בהן נתן כבוד אך תורת משה יקרה בעיניו מכל יקר ותמיד מלא פיו תהלתה ויאמר כי גם בחקי הבריות גם בדרכי המוסר גם בנעם לקחה הקרוב מאד לבית אנוש אין ערך אליה בין כל הדתות, ויהלל תמיד אל שומעיו את תורותיה הנעלות, את חקיה הישירים והקרובים אלינו מאד לעשותם ואת טהר מוסרה ומצותיה בין איש לרעהו. מלחמה היתה לו עם צירי המשלחת האנגלית אשר שרצו אז בארץ ויבאו גם בוקרשט לצוד ציד בקרב היהודים ולהדיחם מאחרי אמונת אבותיהם; בשבט פיו וגם בדבריו ספר יצא לקראתם ויוכל להם. גם את תועי הרוח בעמו אשר חשבו את האמונה לאבן נגף על דרכם ותהי בעיניהם כמוקש למחזיקים בה לכלתי עלות עד טרום ההשכלה הורה דעת ויוכיחם ויערוך לעיניהם כי היהודים מטיבי צעד בדרך ההשכלה והדעת ככל העמים הנאורים גם הם.

ובכן הראה ד' באראש לכל כי לא יבצר מיהודי להיות יהודי בכל מאדו ולאהוב גם את הארץ ואת העם אשר הוא יושב בקרבם, כי גם לא ערב איש את לבו לתת דופי באהבתו לארצו, ונהפוך הוא; כי כל יודעיו הגידו לא כחדו כי רבה מאד אמונתו (מרייע) לרומניא וכי אהבה בכל לבו ובכל מאדו.

* * *

ביום 31 מאָרץ בשנת 1863 יצאה רוחו העדינה אחרי מחלה ממשכה אשר האריכה שבועות מספר. חיל אחז כל יושבי עיר הכירה אל השמועה הרעה כי באה. כל אשר רוח באפיו ולב אדם בתוך מעיו נוע התנועעו וילכו להזות אך הפעם בנזית האיש אשר היה רצוי כל אחיו ויודעיו, איש לא נעדר, וביתר שאת גדל האבל והמספר בקרב האנשים אשר נפלו להם חבלים בנעימים להיות קרובים אליו בחייו ולדעת אותו פנים אל פנים ברוחו הכביר ובנפשו העדינה. תלמידיו והרבים ספרו עליו כמספר על אב רחום ומנהל אשר לא יסולה בכל יקר; החולים

והקואבים בכו על אבדן רופאם המהיר עושה מלאכתו אמונה; היהודים מאנו הנחם על מננם ולוחם מלחמותיהם כי איננו, וכל בני רומניא היהודים כנוצרים היו שוממים אל הלקח מעל ראשם מלמרם להועיל אשר הנדיל לעשות עם כל יושבי הארץ.

ביום קבורתו נאספו רכבות אנשים לבית מועד לכל חי עד כי צר שדה הקברות מהכיל את כלם. כל העיר, כל הארץ קראה אל אבל וכל איש התאמץ להראות את האהבה ואת הכבוד אשר רחש לבו לאדם הגדול אשר יכול על נקלה — לו חפץ בזאת — לעשות עושר רב ולהניח אחריו ברכה גם לביתו כאשר הניח לכל הארץ, והוא עזב את אשתו וארבעת ילדיו על רחמי הארץ והעם אשר נמל עליה.

למען ישוו הקוראים לנגדם את כבוד היום ההוא, יום האבל לכל הארץ, נשימה לפניהם אפס קצה הדברים אשר נכתבו אז בכתבי העתים לשמו ולזכרו. מכתב העתי "נייצייט" בווען כתב, בין דברי התהלה הרבים אשר הביע לשם המת, כדברים האלה :

"בהשמע השמועה הרעה הזאת, אשר יצאה ככרך רגע אחד בכל פנות העיר בוקארעשט, באו רב אדם מכל המפלגות ביום ההוא וכל היום השני לחזות בפעם האחרונה בגיית ההולך ולא ישוב. ביום אשר הובל לקברות נתנו את כל העם לראות את פני המת משעה השמינית עד האחת עשרה. הזקנים והנכבדים בעדת המקברים ("חברה קדישא") עמדו סביב למטה ועליהם נקובי ראשית העדה וכל נכבד ונשוא פנים בישראל ובארץ. ותלמידי ביה"ס Colleg. national וביה"ס ללמודי מלחמה אשר הורה שם את תולדות המבע חמש עשרה שנה. אחרי אשר עשו למת כמשפטם, כחק לישראל, דבר ה' פ. בעיגער ברנש דברים מעמים ונכבדים, ואחריו נשא מדברותיו כהן נוצרי Veniamin אשר היה רע המת ונבר עמיתו (קאָללענע), ודבריו מלאו עז ורוממות וכפמיש פוצצו את לבות השומעים ויהי כל לב דוי וכל עין בוכיה. ואחר החלה כל המחנה לנוע ופני הנוסעים מועדות אל שדה קברות היהודים, ויהי מספרם יותר מארבעת אלפים איש. בראש המחנה עברו חברי כל האגודות אשר בבוקארעשט, וחברי האגודה Cultura אשר היה הוא לה לראש, אצל העגלה הנושאת את גיית המת הלכו ששה צעירים ואחריה, בקרבתה, הלכו שר ההשכלה, ראש פקודות העיר, פקיד הראש אשר על בתי החולים, המורים והתלמידים אשר לבית מדרש הרפואה ורבים מגדולי העיר ונכבדיה יהודים ונוצרים. בקצה המחנה הלכו תלמידי ביה"ס ללמודי מלחמה, לבושים בגדי השרד כלם. אצל קברו נשאו מדברותיהם האדונים ד"ר פֶּעלֵה C. Aricescu והאדון Chirescu".

השר ק. א. ראָזעטמי, מרעהו אשר רעה לו, ספר ברנש במכה"ע "Romanul", את דבר הפרדו בפעם האחרונה מאת האדם הגדול הזה אשר ספר רגעי חייו האחרונים, וישם כה נגד הקוראים את פרשת קבורתו ואת העצב והשממון אשר הסב מותו בכל העיר מקצה :

"ביום השלישי, 2/14 אפריל 1863, כחצות היום, עברה ברחוב מאנאשוו תהלוכה בהדרת קדש, יותר משלשת אלפי איש מכל המפלגות ומכל האמונות הלכו אחרי הענלה הנושאת את הגויה הרוסה בשמלה שחורה אל מקום מנוחת עולמים. מי היה האיש הזה אשר משך אחריו במותו את ההמון הרב ההוא למחלקותיו, אשר העיר את רוח כל המחנה הגדול הזה וכל העם הנמצאים בדרך אשר עברה בו הענלה, לתת אותותיהם אותות כבוד ונחמים אשר לא היה כזה לפני? עוד זאת: בחדר משכן המת אשר נאסף אל תוכו המון רב ועצום מרכה להביל, אשר עברו בו מאות אנשים יצוא ובוא בכל רגע למען תת מקום לכל הקרב לראות אך הפעם את פני ההולך ולא ישוב, ראינו את כהני הדת העברים עומדים עמוד ונשא רנה ותפלה לאלהים ועליהם נצב כהן רומני טן הנזירים, הוא החסיד Veniamin נושא רנה לאלהים גם הוא ומבדך את האיש אשר לקח מאתנו ואת מעשיו! מי היה איפוא האיש הזה אשר נאסף עליו במותו קהל רב כזה וסביביו נשערה מאד, אשר הסב במראה הגדול הזה אשר לא ראינו כמותו בארצנו לפני? כי יתיצבו עליו אנשים וכהני הדת מכל האמונות השונות והקריבו יחד דמעותיהם ורנתם על דבר כבוד שמו ומנוחת נפשו? מי היה האיש אשר בשלו היתה זאת לנו לדעת כי אל אחד לכלנו וכי כל רנה כל תפלה עדין תבא אם יעריכו לו בלב סהור ותמים? ההיה שר וגדול מבטן מתילד על משפחות אצילים או מושל בממלכתנו זהב כאחד האצילים אשר בארץ? לא! האיש ההוא היה הרופא המלומד, המורה איש השפתים, הסופר-אהוב העם יוליאוס באראש. ודברי ימי חייו הנה הנם: המראה הגדול, הקדוש והנעלה הזה אשר ראינו הלוייה הגדולה והנאדרה הזאת מספרים כבוד האיש וגדולתו יותר מכל אמר ודברים ומכל שפת נואמי נאום".

לאשתו ובניו נתנן ארוחת כסף (פענסיאן) קטנה מאת הממשלה, אך עד כה לא נראה ולא נעשה כל אות כבוד לשם האדם הגדול הזה, גם הממשלה גם אנגדות החכמים והסופרים לא שמו לב לעשיות זכר לו. ואולם אחיו היהודים זכרו לו את כל הגדולות אשר עשה ואת הכבוד והיקר אשר שוה על אחיו יושבי רומניא וציבו לו ציונים כפי כסת כחם הצר — אשר לא יתן אותם להרבות פאר לאיש אשר הם חפצים ביקרו. — בשנת 1873 בהוסד בית הספר "יעקב וקרלינה לאבעל" קראו לאולם הגדול אשר הקדישו לבית אוצר ספרים ולבית מועד לקהל "אולם פרשים" ויושבי בוקארעשט יקראו בשם הזה לכל בית הספר. משנת 1878 והלאה נמצאה בבוקארעשט אנודת אחים לסעוד איש את אחיו בחלותו ושמה "דיד באראש".

ובשנת 1886 נוסדו יחד בבוקארעשט צעירים עברים אחדים ליסד אנודה לחקר דברי ימי היהודים אשר ברומניא ויגמרו אמר פה אחד לקרא לה בשם האיש הנעלה ההוא.

ה"אנודה ההיסטורית יוליאוס באראש" המלאה רוח חיים ותקוה ובטחון על עתידותיה, יעצה עתה להציב לבחירה יד וציון עולם אשר יהיה לפאר את שם

כבודו ולרוסם זכרו, בהוציאה לאור את הדברים המוכים אשר מלאו כל חדרי לבו וכל מעיניו בחייו. זה שנה ויותר קראה נדבות השמיעה בכל הארץ ובכסף הנאסף על ידי עושי מלאכתה, החברים העוזרים, יוסד ויכונן "אוצר באראש", אשר יהיה לתת מתנות כסף למספר תלמידים עברים אשר יעשו חיל בלמודי דברי ימי רומניא שכם אחד על אחיהם, ולסופרים אשר יכתבו ספרים או מאמרי מדרש טובים על דברי ימי היהודים ברומניא. תוכן האוצר יהיה חמשים אלף פראנק והאגודה מקוה למלאות את המספר הזה ברוב הימים ועד אז לא יחדל אסף התרומות בכל הארץ.

ביום 31 מארץ 1888, הוא יום מות ד"ר באראש לפני חמש ועשרים שנה עשתה האגודה אזכרה לנשמת החכם הזה, וכל יושבי העיר, חכמיה וסופריה אציליה ראשי אנדותיה מכל האמונות השונות, לקחו חלקם בחגיגת האבל הזאת, ויגדל כבוד היום ההוא וכבוד היהודים אשר עשו אותו יום מועד, וירא כל העם כי רב כח האדם המעלה לתת מהודו על אחיו ועמו שנים רבות אחרי מותו כאשר ישית עליהם פאר בחייו. ויתר דברי יום הזכרון ההוא והתכונה הרבה וכל פרשת הדברים הלא הם כתובים בכתבי העתים העברים והאשכנזים לבני ישראל.
